

NORGES HØYESTERETT

Den 20. desember 2012 avsa Høyesterett dom i

HR-2012-02395-A, (sak nr. 2012/1873), straffesak, anke over dom,

A (advokat Hans Andreas G. Hansen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Arild Oma)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falkanger**: Saken gjelder prøveløslatelse ved forvaring.
- (2) A, født 2. januar 1973, ble ved Bergen tingretts dom 24. oktober 2005 dømt til forvaring med en tidsramme på fem år. Minstetiden ble satt til to år og seks måneder. Dommen omfattet en rekke forhold, blant annet forsøk på voldtekt til seksuell omgang av en 14 år gammel gutt, og andre seksuallovbrudd mot ham og tre andre gutter.
- (3) Ved Borgarting lagmannsretts dom 26. juni 2008 ble det besluttet at A skulle prøveløslates senest 1. september 2008, med prøvetid til 28. april 2010. Det ble satt en rekke vilkår, blant annet at han i prøvetiden skulle ha opphold i Prosjekt Felles Framtid (PROFF), og at han skulle kunne holdes der mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse. Ordningen bygget på et samarbeid mellom Kriminalomsorgen, PROFF og As hjemkommune, X.
- (4) Prøveløslatelsen ble iverksatt ved at A høsten 2008 ble flyttet fra Y fengsel til PROFFs avdeling i Z. Høsten 2009 ble han overflyttet til PROFFs avdeling i Æ.

- (5) Ved Sandefjord tingretts dom 18. februar 2010 ble tidsrammen for forvaringen, samt prøveløslatelsen og prøvetiden, forlenget med tre år fra 28. april 2010. Det ble stilt de samme vilkår som tidligere.
- (6) A anket tingrettens dom til Agder lagmannsrett, som 10. juni 2010 avsa dom for at han i prøvetiden skulle ha opphold i egnet institusjon eller kommunal boenhet, uten spesifisering om at oppholdet skulle finne sted i en institusjon drevet av PROFF. For øvrig ble anken forkastet. A søkte etter dette om flytting til en annen institusjon, men søknaden ble avslått.
- (7) Den 5. desember 2011 sa PROFF opp avtalen med X kommune om As institusjonsopphold. På denne bakgrunn besluttet Kriminalomsorgen å gjeninnsette A i forvaring på Y.
- (8) A fremsatte 7. desember 2011 ny begjæring om prøveløslatelse. Saken ble fremmet for Asker og Bærum tingrett, som 23. mars 2012 avsa dom med slik domsslutning:

"As begjæring om prøveløslatelse tas ikke til følge."

- (9) A anket tingrettens dom til Borgarting lagmannsrett, som 20. september 2012 avsa dom med slik domsslutning:

"Anken forkastes."

- (10) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Han gjør prinsipielt gjeldende krav om løslatelse på prøve uten særskilt fastsatte vilkår, subsidiært løslatelse på prøve mot at det stilles vilkår om opphold i institusjon som nevnt i straffeloven § 39 g første ledd tredje punktum.
- (11) Ankeutvalget besluttet 19. november 2012 at anken skulle tillates fremmet.
- (12) Påtalemyndigheten har opplyst at det er fremmet sak for Asker og Bærum tingrett om forlengelse av tidsrammen for forvaringen med tre år, og at saken trolig vil komme opp for retten i løpet av februar eller mars 2013.
- (13) *Mitt syn på saken:*
- (14) Jeg ser først på om det er grunnlag for As prinsipielle begjæring om prøveløslatelse uten særskilt fastsatte vilkår.
- (15) I Agder lagmannsretts dom av 10. juni 2010 het det:

"Lagmannsretten legger, som det er fremhevet i straffeloven § 39 c nr. 1 siste punktum, særlig vekt på at A er domfelt for seksuelle overgrep mot unge gutter også i 1992, 1994 og 1999 før forvaringsdommen i 2005. Til sammen dreier det seg om et betydelig antall ofre. Bergen byretts dom 12. april 1994 på fengsel i ett år og ni måneder er den mest alvorlige av de tre sakene før forvaringsdommen. I henhold til straffutmålingspremissene gjaldt dommen en rekke seksuelle overgrep mot mindreårige gutter, hvorav de yngste var 10-11 år. Handlingene fremstår som planmessig utført, også med hensyn til valg av ofre. At siktede i en periode på 15 år er domfelt fire ganger for seksuelle overgrep mot unge gutter, gir i seg selv en sterk grunn til frykt for at han vil forgripe seg på nytt. Det er særlig alarmerende at siktede i saken fra 2005 dømmes

for mer omfattende integritetskrenkelser i form av vold, trusler, tvang og frihetsberøvelse i tilknytning til de seksuelle overgrepene."

- (16) Etter å ha sitert denne uttalelsen, fremholdt Borgarting lagmannsrett følgende i sin dom av 20. september 2012:

"I vår sak har professor Noreik og professor Nygaard både i sin skriftlige tilleggserklæring til lagmannsretten av 23. november 2011 og under ankeforhandlingen sluttet seg til foranstående, ved at de har erklært at det fortsatt er 'nokså høy risiko' (erklæringen side 28) for at A vil gjenta tilsvarende straffbare handlinger. De har vist til at forskning har påvist at ved seksuelle overgrep av barn er overgriperens prognose ofte dårlig til tross for langvarig psykoterapi. Med 'langvarig' har de uttalt at det er tale om mange år fremover. Hvis det skal være utsikt til bedring, kreves det selvinnsikt, aktiv medvirkning og sterk motivasjon fra overgriperens side. Om A har de erklært at han har behov for vedvarende overvåking, fordi det er nødvendig at han ikke får anledning til å komme i kontakt med barn og ungdom. De sakkyndige har gitt A følgende ICD-10 diagnoser: F65.4 Pedofil, F92.9 Blandet atferds- og følelsesmessig forstyrrelse, uspesifisert og M62.5 Charcot Marie Tooth. Sistnevnte er en arvelig nevro-muskulær sykdom med progredierende lammelser i bena, samt muskelsvinn i armer og hender. Denne sykdommen er slik lagmannsretten oppfatter det helt uten sammenheng med pedofili, men innebærer at han gradvis blir mer og mer bevegelseshemmet.

De sakkyndige har fremhevet at kombinasjonen av pedofili og personlighetsforstyrrelse forsterker gjentakelsesfaren ytterligere og vil gjøre behandling vanskeligere."

- (17) Lagmannsretten konkluderte denne drøftelsen slik:

"Oppsummeringsvis fastslår lagmannsretten følgende: A er fire ganger domfelt for til dels alvorlige overtredelser av seksuallovgivningen. Lagmannsretten legger vekt på hans diagnoser og dårlige prognose samt impulsivitet, voldelige og seksuelle tilnærmelser mot andre og total mangel på selvinnsikt. Dette fjerner etter lagmannsrettens syn all tvil om hvorvidt det er en nærliggende fare for gjentakelse av alvorlige seksuelle overgrep mot mindreårige."

- (18) Professorene Noreik og Nygaard har også for Høyesterett vært oppnevnt som sakkyndige. De har ikke avgitt skriftlige tilleggserklæringer, men har i muntlige forklaringer under ankeforhandlingen fastholdt sine tidligere vurderinger. De presiserte at det avgjort er fare for tilbakefall, og at denne ikke er liten. Det er ikke fremkommet noe for Høyesterett som gir grunnlag for å fravike lagmannsrettens bedømmelse av tilbakefallsfaren på det nåværende tidspunkt, og jeg slutter meg derfor til denne.

- (19) Hensynet til samfunnsvern tilsier etter dette at A ikke prøveløslates uten særskilt fastsatte vilkår.

- (20) Spørsmålet blir så om det er grunnlag for prøveløslatelse på slike vilkår som er angitt i straffeloven § 39 g første ledd tredje punktum, slik A subsidiært har begjært. Tredje punktum lyder slik:

"Når særlige grunner tilsier det, og institusjonen eller kommunen har samtykket, kan retten også sette som vilkår at den domfelte skal ha opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen i § 53 nr. 3 bokstav g."

- (21) A gjør gjeldende at X kommune har uttrykt ønske om å inngå en avtale med Aleris Ungplan & BOI om boplass for ham. Aleris Ungplan & BOI er en privat institusjon som blant annet tilbyr denne typen tjenester, og som har sagt seg villig til å ta i mot A.

- (22) Om prøveløslatelse på et slikt vilkår fremholdt tingretten blant annet følgende:

"Retten må videre ha for øye at det nå gjenstår drøyt 13 måneder av tidsrammen for forvaring, og derved også av den tidsramme som retten kan sette for en prøveløslatelse. For å kunne løslate A på prøve, må retten legge til grunn at det vil være tilstrekkelig trygt i forhold til samfunnsvernet å sette A på frifot uten noen restriksjoner den 28. april 2013. Det gjelder også om retten skulle driste seg til å pålegge Kriminalomsorgen straks å etablere en institusjonsplass for A og fastsette at utgiftene skal dekkes under den statlige refusjonsordning. Retten kan ikke nå forskuttere at forvaringstiden og tidsrammen for en eventuell ny prøvetid for A senere vil bli forlenget, dersom det fortsatt skulle bli ansett uforsvarlig ut fra samfunnsvernet å løslate A om ett år."

- (23) Lagmannsretten sluttet seg til dette, og fant at også den måtte forholde seg til at forvaringstiden utløper den 28. april 2013. I dommen het det:

"Påtalemyndigheten har opplyst at Kriminalomsorgen nå har fremmet begjæring om forlengelse av forvaringstiden, men lagmannsretten finner som tingretten at domstolene ikke nå kan forskuttere utfallet av en fremtidig sak om dette. Det er helt urealistisk å tenke seg at A i løpet av de vel syv månedene som gjenstår til forvaringstidens utløp skulle kunne overføres til et liv i frihet."

- (24) De tidligere instanser har funnet støtte for dette syn i forarbeidene, jf. Ot.prp. nr. 46 (2000–2001) Om lov om endringer i straffeloven og i enkelte andre lover side 103, der det heter:

"Et slikt vilkår [som angitt i tredje punktum] skal bare kunne settes når *særlige grunner* tilsier det, og når institusjonen eller kommunen har *samtykket*. Særlige grunner foreligger når den domfelte ellers ikke ville kunne prøveløslates, og en prøveløslatelse på slike vilkår anses å være bedre for den domfelte enn fortsatt opphold i anstalt under fengselsvesenet. Samtidig kan en slik prøveløslatelse bare være aktuell dersom det er utsikt til at den løslatte i løpet av prøvetiden kan vende tilbake til et liv i frihet."

- (25) På bakgrunn av disse uttalelsene må det være på det rene at prøveløslatelse med vilkår om opphold i institusjon bare kan skje dersom det er utsikt til at den løslatte kan vende tilbake til et liv i frihet. Spørsmålet er imidlertid om det må være utsikt til at den løslatte kan vende tilbake til et liv i frihet i løpet av den *aktuelle* prøvetiden – som altså begrenses av den rammen for forvaringen som nå gjelder. Jeg kan ikke se at forarbeidene tar uttrykkelig stilling til dette.

- (26) Den tolkning de tidligere instanser legger til grunn, innebærer at dersom det – slik tilfellet var for lagmannsretten – er syv måneder igjen av den aktuelle rammen for forvaringen, kan prøveløslatelse ikke skje dersom det ikke i løpet av de syv månedene er utsikt til at den løslatte kan vende tilbake til et liv i frihet. Det vil da ikke ha betydning om forvaringen vil bli forlenget, og heller ikke om det er utsikt til et liv i frihet i et noe lengre tidsperspektiv.

- (27) Dette vil igjen få som konsekvens at muligheten for prøveløslatelse vil avhenge av hvor lang tid det er igjen til neste vurdering av spørsmålet om forlengelse av forvaringstiden. Muligheten vil rent faktisk bli mindre jo kortere tid det er igjen til neste vurdering av spørsmålet. Det er vanskelig å se noen reell begrunnelse for en slik ordning – som vil kunne hindre et hensiktsmessig behandlingsopplegg – og jeg kan heller ikke se at reglene må forstås på denne måten.

- (28) Lagmannsretten har blant annet vist til at domstolene – ved behandlingen av spørsmålet om prøveløslatelse – ikke kan forskuttere utfallet av en fremtidig sak om forlengelse av forvaringstiden. Det er for så vidt riktig at domstolene ikke med bindende virkning kan forskuttere en slik forlengelse, men dét kan ikke være en avgjørende innvending mot at domstolene vurderer det foreliggende spørsmål i et noe lengre tidsperspektiv, og dermed bygger på en forutsetning om at forlengelse av forvaringen vil skje. Dersom forlengelse likevel ikke skulle skje, vil jo vedkommende under enhver omstendighet bli løslatt. Problemstillingen om prøveløslatelse vil da bortfalle.
- (29) Lagmannsretten har etter dette bygget på uriktig lovtolkning.
- (30) Den uriktige tolkningen har ført til at lagmannsretten ikke har tatt stilling til om løslatelse av A på prøve utover tiden som gjenstår av den nåværende forvaringen, vil kunne føre ham tilbake til et liv i frihet. Bevisføringen for Høyesterett har vært begrenset, og jeg finner ikke at det er grunnlag for å ta stilling til dette spørsmålet når det ikke har vært vurdert av lagmannsretten. Etter min mening må derfor lagmannsrettens dom oppheves.
- (31) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.

- (32) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (33) Dommer **Noer:** Likeså.
- (34) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (35) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom oppheves.

Riktig utskrift bekrefte: